

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

VI. An cœlum sit natura sua corpus generabile & corruptibile.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

21 Neque vero opposita sententia vllum habet fundamentum. Quæ enim de cælis Deum laudantibus; deque inuitatis ad audiendum, in scripturis dicuntur, ad profopociam pertinet; vt & alia quam plurima eiusdem generis, quæ de terra, igne, grandine, niue, alijsue creaturis inanimatis in ijsdem scripturis sæpius leguntur. Quo spectat etiam illud Iob 38. v. 7. *Cum me laudarent simul astra matutina*: nisi forsitan hoc ad Angelos potius spectare videatur, vt quidam sentiunt. Cum tamen de Angelis, sub nomine filiorum Dei, postea primum fiat ibidem mentio.

22 Illud Baruch. 6. v. 59. *Sol quidem & luna ac sidera, cum sint splendida, & emissa ad utilitates, obaudiunt*, intelligendum est de obedientia materiali, seu executione eorum munerum, ad quæ, siue à Deo, siue ab ipsa natura destinata fuerint; non secus, quam quod ibidem dicitur v. 61. *Et nubes, quibus cum imperatum fuerit à Deo, perambulare vniuersum orbem, perficiunt quod imperatum est eis*. Et rursus v. 62. *Ignis etiam missus desuper, vt consumat montes & flumina, facit quod præceptum est ei*. Et psalm. 148. versu 8. dicitur: *Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius*. Denique ipse etiam astrorum chorus quandoque *militia cæli* vocatur in scriptura Deut. 17. versu. 3. 4. Reg. 17. versu. 16. & cap. 21. versu. 3. & 5. & cap. 23. versu. 4. & 5. Actor. 7. versu. 42. quia ad nutum DEI præsto adest, ac sæpe operationibus suis contra hostes DEI mirabiliter pugnat, &c.

23 Quæres, etsi astra quidẽ per se nõ sint animata, anne tamen ab hominibus mortaliẽ naturalẽque vitam viuentibus incolantur, eo modo, quo apud Ciceronem lib. 4. qq. Academicarum Xenophanes olim affirmavit, *habitari in luna, eamque esse terram multarum urbium & montium*. Et sane quidem nõ desunt hac tempestate ex astronomis nõnulli, quibus hoc videatur esse persuasum.

24 Verum vt breuiter dicam, quod sentio, planẽ existimo, id sine temeritate dici non posse, non solum quia nullum est eius tam nouæ & insolentis assertionis fundamentum; sed etiam quia multa sunt in scriptura ac fide nostra, cum quibus ea opinatio non bene coheret. Nam I. Genes. 1. versu. 6. & 17. longe aliud munus & officium cælis & astris à DEO assignatur, quam vt sint mortalium hominum sedes vt dictum.

II. Genes. 1. versu. 28. & cap. 2. v. 7. & capit. 3. v. 23. legimus, hominem productum super terram, & de limo terræ, ac positum in paradiso & ex eo postea eiectum, atque ad colendam terram destinatum, sicque ex eo totum genus humanum propagatum: in altris vero hominem fuisse, aut primo creatum, aut deinceps positum, nusquam legimus.

III. Deuteronomij 4. v. 19. astra dicuntur, fuisse creata in ministerium sanctis gentibus, quæ sub cælo sunt. Quod si etiam in ipsis astris sunt nouæ quædam ac peregrinæ gentes, non his tantum quæ sub cælo sunt, sed illis vtique etiam, ac multo magis quidem, in ministerium creata dici debebant.

IV. Psal. 113. v. 16. Sola terra hominum habitationi assignatur, *Cælum cæli Domino, terram autem dedit filijs hominum*.

V. *Christus saluator est omnium hominum*, 1. ad Timoth. 4. versu. 20. *qui omnes homines vult saluos fieri*, 1. Timoth. 2. versu. 4. *nunquid etiam eos, qui astra inhabitant?* At quos illi Apostolos ac prædicatores fidei habuerunt? Quod Baptismi & Sacramentorum ministerium, sine quo, iuxta ordinariam DEI legem, non est salus?

VI. Actorum 17. v. 26. perspicue ait Apostolus, *Fecitque ex vno omne genus hominum inhabitare super vniuersam faciem terræ*.

VII. Vna est Ecclesia, in qua etiam sanctorum est communio, ex Symbolo Apostolorum; quæ autem est communio cum ignotis illis astrorum seu lunæ incolis? Omitto alia. Dixi tamen mortales naturalem vitam degentes illic nullos esse: quia an forte Enoch & Elias, ab hoc mundo translati, diuino miraculo illic conferuentur, vitamque agant, non est huius loci disputare. Conscientiæ his ea, quæ ad Annum Christi 748. referuntur, apud Baronium, vbi error appellatur, Virgilio Presbytero falso attributus *quod alius sit mundus, & alij homines sub terra sint, aliusq; sol & luna*. Et in margine dicitur: *Plures statuisse mundos, diuina reprobans scripturæ; ac proinde hæresis esse conuincitur*.

DVBIVM VI.

An cælum sit corpus natura sua generabile & corruptibile?

S. Thom. 1. p. q. 66. a. 2.

COelum corpus esse natura sua generabile & corruptibile, omnium Philosophorum, Aristotele excepto, communis fuit sententia, speciatim Platonis, Heracliti, Empedoclis, Anaxagore, Democriti; Stoicorum omnium & Epicureorum, qui etiã excepto Platone, cælum quandoq; reipsa interitum dixerunt. Eadẽ videtur fuisse plurimum SS. Patrum sententia, qui non tantum docuerunt, cælos aliquando diuina vi post extremũ iudicij diem corrumpendos, vt scripturæ varijs in locis testari quæst. 11. videbimus; sed simul etiam significant, eos natura sua esse corruptibiles; hoc ipso, quod vna cum plerisq; Philosophis docuerunt, cælos esse naturæ Elementaris, adeoq; ex elementis vno pluribus constare; vt dictum quæstione 3. Qua de causa etiam nonnulli aquas supra cælos collocatas fuisse dixerunt, vt eorum incolunitati tantisper esset consultum, vt dicitur q. 8.

Eandem sententiam indicat Magister in 2. dist. 14. & Dionysius Carthusianus in 2. dist. 14. q. 2. & aperte tradunt de recentioribus Catharinus in Heb. 1. & in 2. Pet. 3. Hieronymus Magius lib. 2. de exult. mundi, Franciscus Valesius lib. de Phil. sac. cap. 89 Alphonfus Salmeron tomo 1. proleg. vltim. in 2. Pet. cap. 3. disputatione 4. & Martinus del Rio in cap. 1. Genes. & quidam alij; non autem, vt putarunt nonnulli, omnes illi, qui dixerunt, cælum ex aquis aut elementis

produ-

productum; ut de Molina inferius dicitur: quia fieri potest, ut cœlum ex aliquo elemento, seu materia elementari putetur factum, & tamē corruptibile sua natura non dicatur. Eidem sententiæ fauet Ascianus Martinengus, tom. 1. in Genes. pag. 476. 605. 666. ubi de firmamento, & aquis supra cœlos differens, etsi denique fateatur, cœli naturam nobis esse incognitam, magis tamen in eam sententiam inclinatur, quæ cœlos asserit natura sua corruptioni obnoxios.

3 Addunt non pauci Sancti Patres, immortalitatem, & incorruptibilitatem nulli rei creatæ ex sua natura, sed solum ex dono & gratia DEI competere; qua de causa etiam Angelos per se ac sua natura, mortales & corruptibiles esse, quidam videntur existimasse. In quem sensum Damascenus libro secundo Fid. Orthodox. capite tertio *immortalis*, inquit, *Angelus est non natura, sed gratia; nam omne quod caput, & desinere suapte natura potest.* Sed de hac re iam actum superius disputatum. 5. quæstion. 1. dub. 3. ubi ostendimus, Angelos corruptibiles dici, non per respectum ad potentiam naturalem aut creatam, sed solum per respectum ad potentiam diuinam.

4 E contrario vero Aristoteles lib. 1. de cœlo capit. 3. & lib. 2. capit. 1. & in lib. de mundo ad Alex. si tamen eius est hoc opus, quia docuit, cœlum non esse naturæ elementaris, sed quintæ cuiusdam essentiæ, consequenter etiam asserit, cœlum esse naturæ suæ ingenerabile & incorruptibile. Eundem secuti sunt ex Sanctis Patribus Dionysius apud S. Thomam infra, & Gregorius Nyssenus lib. de hom. opif. cap. 1. item Albertus Magnus p. 1. de quatuor Cœcis quæst. 4. art. 1. S. Thomas hic cit. quæst. 66. art. 2. & in 2. d. 14. quæst. 2. Alensis 2. p. quæst. 40. Bonauentura 2. d. 14. art. 1. qu. 1. & 2. & tota Scholasticorum Theologorum, ac Peripateticorum schola, recentioresque adeo Scriptores Catholici prope omnes; ipse etiam Molina 1. p. q. 9. a. 2. d. 2. & reliqui citati quæst. præced. pro asserit. 1.

5 Assertio I. Vtraque sententia, & quod cœlum natura sua sit corruptibile; & quod sit incorruptibile; hæcenus salua fide, ac sine erroris periculo, ac temeritatis, vlliusque grauioris censuræ nota, etiamnum defendi potest. Videtur ex mente omnium Doctorum: neque enim, quod sciam, vllus est, qui suam hac de re in alterutram partem sententiam, adeo exploratam censeat, ut contrariam damnet, aut vlla seueriori nota perstringat.

6 Et quamuis complures SS. Patres in eam sententiam iuisse videantur, cœlos natura sua esse corruptibiles, minime tamen significant, eam rem ad fidem pertinere, ut nec ex fidei principiis eam firmam ratiocinatione deducunt; sed ut doctrinam ex philosophia Platonis, aliorumque; desumptam, partim etiam ut scripturæ aliqua ex parte consentaneam, cõmuniq; dudum iudicio comprobata tradunt: cum tamen postea non minus communi & frequenti Scholasticorum pene omnium calculo, melioribusque sane rationibus, ut dicitur, opposita Aristotelis sententia fuerit comprobata;

qui & ipsi tamen utique suam hanc posteriorem sententiam quasi ex fide certam existimasse non putantur, neque ita etiam SS. Patres de sua sententia iudicasse existimandum est, ut in simili iam supra etiam q. 3. ex S. Thoma, ipsorumque Patrum confessione retulimus.

7 Præterquam quod non satis constat, Sanctos Patres, qui obijciuntur, adeo cœlum fecisse corruptibile, ut id simpliciter & absolute, non solum potentia diuina, ut de Angelis sensisse diximus, sed etiam vi naturali corrumpi posse existimaret: certe ante finem mundi corrumpendos esse nullorum eorum, quod sciam, asseruit. Qua in re à nonnullis huius temporis Astronomis, plurimum dissident; qui dum cometas, aut maculas solares, aliaque noua in cœlis phænomena conspiciuntur, mox indubie pronuntiant, hæc naturali generationi & corruptioni cœlestium corporum attribuenda esse; quasi iam finis mundi instet, quem cœlorum corruptioni ex scripturis destinant SS. Patres. Vide inter cæteros Irenæum lib. 4. ca. 6. ubi quidem docet, cœlum & terram transitura esse: sed cœlum naturaliter corruptibile, nullo verbo indicat. Idem dico de Clemente, siue S. Petro, apud Clementem lib. 2. Recognit. & quibusdam alijs, quia nonnullis i merito pro eadem sententia citantur.

8 Assertio II Non solum secundum naturalem rationem, sed etiam secundum scripturam ac fidei principia, multo probabilius est, cœlum esse corpus natura sua (siue ex vi formæ, siue ratione ipsius materiæ) ingenerabile & incorruptibile. Primam partem quoad rationem naturalem suppono ex Aristotele lib. 1. de cœlo, & ex Philosophia communiter recepta; desumiturque eius probatio, tum ex perfectione mundi, cum etiam rerum gradum exposcente, qui sit substantiæ corporeæ incorruptibilis, cum oppositus alter gradus substantiæ corporeæ corruptibilis, utiq; iam in rerum natura existat; tum ex eo, quod cœlum non est naturæ elementaris, sed corpus simplex, quintæ cuiusdam essentiæ, ut ex motu circulari, alijsque signis colligitur, de quo quæstione 3. tum ab experientia. Quia è tanto numero stellarum, quæ compertæ hæcenus antiquioribus fuerunt, nulla tam parua fuit vnquam, quæ desideraretur; nulla ex ijs, quæ recens accedere visæ, tam magna, ut durationis constantia par æternis illis corporibus videri posset: ut hæc, nisi miraculum interueniret, merito naturæ seu rationis ab alijs diuersæ existimentur.

9 Altera pars probatur. Primo, quia secundum scripturam multo verius est, cœlos omnes quoad substantiam productos fuisse simul cum terra, ac cæteris elementis, adeoque non ex vlllo alio elemento, à quo corruptibilitatis defectum participaret, ut dictum q. 1. & 2. Secundo, scripturæ cœlo rebusque cœlestibus, non minus quam Angelis, peculiarem quandam perennitatem attribuit, qualem elementis nunquam concedit. Psal. 148. v. 1. & sequentibus: *Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelsis, laudate eum omnes Angeli eius, laudate eum omnes virtutes eius. Laudate eum sol & luna, laudate eum omnes stella & lumen. Laudate eum*

caeli caelorum, & aqua omnes quae super caelos sunt laudent nomen Domini: quia ipse dixit & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt. Statuit ea in aeternum, & in seculum seculi: praeceptum posuit, & non prateribit. Vbi vides, caelos primo generatim, deinde speciatim, qui in caelis existunt Angelos, virtutes, solem, lunam, stellas cum lumine, caelos quoque caelorum, & aquas quae super caelos sunt, haec inquam omnia ita à Deo fuisse facta, ut stent in aeternum, & in seculum seculi, Quae conditione, ut significet propheta, terram caeteraque elementa, & quae ex eis componuntur, inferiora esse, mox illa quidem seorsim, suo etiam gradu & ordine Deum collaudantia, sed absque illa speciali praerogativa perpetuitatis ac perennitatis producit: Laudate Dominum de terra &c. Tertio sol in scriptura proponitur velut exemplar regni Christi, rei utique, quae corrumpi & deficere non potest. Psal. 88. v. 38. *Thronus eius sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in aeternum, & testis in caelo fidelis.*

10 Alterum genus probationis pro eadem secunda parte secundae conclusionis sumitur ab auctoritate SS. Patrum, qui eandem sententiam aut aperte defendunt, aut ei non parum fauent. Primo enim communis est Patrum sententia, caeli supremum siue Empyreum, in principio scilicet à Deo creatum, perpetuum, & incorruptibile esse; neque vero id vlla ratione negari potest. Ita Clemens ex persona S. Petri. 2. Recognitionum ait: *caelos autem esse, qui ab eo facti sunt, sicut & lex dicit, quorum unum sit superius, quo continetur visibile firmamentum: istud esse perpetuum & aeternum, cum his qui habitant ibi; illud autem in consummatione seculi resoluendum esse & transire, ut illud caelum, quod est antiquius, excelsumque, post iudicium, sanctis & dignis appareat.*

11 Iunilius in Hexaemer. [Ipsium enim est, inquit, caelum superius, quod ab omni huius mundi volubili statu secretum, diuinæ gloriæ praesentiae, manet semper quietum.]

Procopius in Genesim. [Decreuerat etenim Deus duo condere officina pulcherrima; alterum quidem mutationi, & corruptioni obnoxium, quod tamen neutiquam spirituales substantias perimere possit; & illud opus est, quod oculis nostris subiectum aspiciamus. Alterum vero liberum & vacuū voluit esse à praesentis seculi malorum labe; quod quidem auspicius est Christus, cum humanam indueret naturam.]

12 Idem sentiunt illi, qui caelum illud vocant intelligibile, spirituale, & quasi incorporeum, ut dicitur q. 3. Atque eadem est ratio firmamenti seu caeli syderei, quoad hanc conditionem: non solum quia & hoc, quantum ad substantiam, in principio, non ex vlla elementari materia, sed ex nihilo creatum fuit, ut probauimus dub. 2. tamen quidam ex citatis Patribus contrarium supponant; nec vero est corruptibile quidquam, nisi elementaris naturae: sed etiam quia valde consonum rationi videtur; caelum utrumque, empyreum inquam & sydereum, in ratione entis toto genere non differre. Imo Athanasius q. 5. ad Antiochum disertè scribit, *unam esse caelorum naturam; sicut una est hominum natura, &c.*

13 Deinde incorruptibilitatem caelorum vniuersim, ac perspicue tuetur S. Dionysius, quem etiam S. Thomas loco superius citato, in eandem sententiam

adduxit; sed nec verbis ipsius prolatis, nec loco annotato. Extat autem is locus, ad quem reuoluisse videtur S. Thomas, apud Dionysium de diuinis nominibus c. 4. cuius verba subinde per parenthesis breui notatione illustrata sic habent: *Quoniam & id, quod nobis in medio cursu orationis exciderat, caelestium principiorum & extremorum (quasi dicas totius substantiae caelestis) causa est summum bonum, eius (inquam) essentia ac natura (caelestem intelligit à summo bono causatam) quae nec crescere, nec minus potest, nec vlla ex parte (corruptiua mutatione) mutari: atque etiam motuum (causa scilicet est summum bonum) qui sine sono, quia ita loqui oportet, in maximo caeli cursu (nota caelum, non astra solum moueri) feruntur; descriptionumque stellarum, atque pulchritudinum, & luminum, firmitatumque ac quarundam stellarum multiplicis motus, (Planetas intelligit) quo transferuntur, duorumque luminum, quae magna scripta diuina appellant, ab ipsdem locis ad eadem reuocationis & reuersionis, quae in orbem circumque fertur; quibus dies nostri & noctes definiti, mensisque & anni mensura comprehensae temporis, atque eorum, quae in tempore sunt conuersiones; & definiti, & numerant, & moderantur, & continent. Vbi manifeste vides, ex doctrina S. Dionysii, caeli substantiam, nec crescere, nec minus, nec omnino mutari posse, mutatione videlicet, ut dictum, corruptiua; nam secundum locum mutari, mox ipsemet ibidem docet.*

Idem meo iudicio aperte sentit Gregorius Nyssenus de opifice. hom. c. 1. vbi naturam caelorum dixit esse nulli mutationi (corruptiuae) subiectam Et infra: *Caelum, inquit, cum sit omnis ex per se mutationis nunquam, quiescit. Voluit nimirum Deus cum immobili natura (terrae) mutabilitatem, contraque mutabilitatis (corruptiuae) experti motum adiungere. Ita Nyssenus.*

14 Nec dissensire videtur Iustinus Martyr de qq. à Christianis propositis ad q. vltimam, vbi ait: [Caelum quod creatum est, à Dei voluntate habet, ut non intereat, ad usum eorum, quae videmus; quo vsu expleto, in aliud immortalitatis genus transferetur. Deus enim, qui ei corporis magnitudinem tribuit, quantum voluit, non quantum potuit; poterat enim multo maius illud efficere, quam sit; nunc ipsū in suo immortalitatis genere ac termino manere voluit ad aliud tempus; cum ut Christiani, qui recte sentiunt, credunt, & aduersarius fatetur, res omnes in meliorem statum mutabuntur.] Habet ergo caelum ex sententia huius S. Doctoris etiam aliud quod immortalitatis seu incorruptibilitatis genus.

15 Sed & Plato, & ex eo dicit Eusebius Caesariensis l. 11. de praeparat. Euang. c. 17. caelum non nisi à Deo dissolui posse indicant: [Praeterea, inquit Eusebius, de consummatione & immutatione mundi aperte, & magna voce scriptura praedicante, quia complicabitur caelum sicut liber. Et rursum, praerit enim figura seculi huius. Audi, quomodo Plato etiam hoc dogma comprobauit in Timaeo dicens: Constituit caelum visibile, atque tangibile, & propter haec, & ex illis, & talibus, & ex quatuor numero, mundi corpus factum est, proportione conueniens, à caeteris omnibus indissolubile, praeterquam ab eo, qui colligauit. Et post pauca: Tempus igitur cum caelo fa-

dum est, vt simul facta, simul etiam dissoluantur, siquando solutio quædam ipsorum fiet.] Et post pauca subiicit; [Quod ligatum est, solubile est; quamuis si bene aptatum beneque ligatum solueri vult, bonus non sit. Quare inquit (Plato) Deo attribuens verba: dij quorum ego creator ac pater sum, quoniam facti estis, immortales quidem non eritis, nec indissolubiles omnino. Non ergo dissoluemini, nec in mortem deducemini, maiore vinculo colligati.] Vbi de cœlis sermo est, quos substantias intelligentes, adeoque deos quosdam, sed à summo Deo creatos Plato existimauit. Eodem modo Platonis in Timæo sententiam refert Aristoteles lib. 1. de cœlo tex. 109. vbi ait: [Sunt autem quidam, quibus fieri posse videtur, & ingenerabile quippiam existens corrumpi, & genitum incorruptibile perdurare, vt in Timæo. Ibi enim ait Timæus, cœlum factum quidem esse; non tamen esse corruptibile.]

Denique eam Aristotelis sententiam de incorruptibilitate cœlorum, referunt, nec admodum improbant Cyrillus Alexandrinus lib. 2. contra Iulianum, Basilii Hexæm. Homil. 1. Gregorius

Nyllenus siue Nemesius libro tertio Philosoph. capit. 4.

Quæ vero contra cœlorum incorruptibilitatem ex scriptura obijci possunt, testante, cœlos in die iudicij corrumpendos, declarabuntur quæstion. 4. dub. 4. Hic satis est, dicere, etiamsi cœli quoad substantiam corrumpendi tunc forent; (quod tamen minime probatur,) non ideo consequens esse, eos naturâ suâ corruptibiles esse: cum Deus sua virtute vtique etiam quæ natura sua perpetua sunt, destruere possit.

Sed ad quid, obijciat tunc aliquis, Deus cœlos fecisset incorruptibiles, si aliquando substantialiter destruendi forent? Respondeo; vt quia aliter secundum naturam fieri non poterant, aliquando saltem tempore, quantum mundi hominumque vsus deposceret, Deo seruitium hoc suum imperanti non denegarent. De nouis phænomenis, quæ eidem corruptibilitati cœlorum obstare videntur, dicitur quæstion. sequenti. Atque hæc de communibus proprietatibus cœlorum. Nunc de firmamento speciatim agendum.

Q V Æ S T I O III.

De opere secundæ dici, nimirum firmamento, ac soliditate cœli, itemque de aquis supra & infra firmamentum existentibus.

S. Thomas 1. p. q. 60.

*A*bsoluetur hæc quæstio tribus dubitationibus. I. Quæ sit ratio firmamenti, & aquarum quas diuidit. II. Siue firmamentum adeoque cœlum solidum, an liquidum corpus. III. An soliditati vel incorruptibilitati cœlorum obstant noua phænomena.

D V B I V M I

Quid Firmamentum; & quales sint aquæ supra & infra firmamentum.

S. Thomas 1. p. q. 68. 2. 1. 2. 3.

Firmamentum diuisionemque aquarum esse opus secundæ dici, extra controuersiam est, & apertè patet ex narratione Moysis Genes. 1. v. 6. 7. & 8. Ad cuius proinde operis rationem cognoscendam, imprimis opus est, ipsius firmamenti & aquarum, quas diuidit, ratione habere perspectâ. Facit autem pariter hæc quæstio non parum ad cœlorum rationem cognoscendam; tum quia ipsum firmamentum in scriptura cœli nomine appellatur; interest ergo scire, quidnam sit illud firmamentum: tum quia du. seq. ex hoc ipso etiâ nomine argumētū desumem⁹ ad soliditatē cœlorū cōprobandâ, quod argumētū supponit, firmamentū esse verum aliquod cœlum; tum quia aquæ supra cœlos non parum cum cœlo affinitatē habent, non solum ratione loci, vel etiam continentiæ; sed etiam quia nonnulli ex his ipsis aquis argumen-

tum sumunt, vt probent, cœlos aut liquidos esse aut ex aqua elementari productos. Sicut autem aquæ ipsæ cum firmamento coniunctionem habent, ita vicissim vnius explicatio pendet ab explicatione alterius, vt nec omnino firmamentum sine aquis, nec aquæ sine firmamento, nec sine vtriusque cœlum recte possit intelligi.

Sunt autem tam de firmamento, quam de aquis, quas firmamentum diuidit, variæ admodum Doctorum sententiæ. Et generatim quidem loquendo, tres. Prima vtrumque solum mystice explicat; aquas quidem superiores de Angelis beatis; aquas autem inferiores de malis Angelis, è cœlis in hunc turbulentum aërem deturbatis. Ita Origenes apud Epiphanium in epistola ad Ioannem Hierosolymitanū, & apud Hieronymum in

epistola.